

Jadwiga BOROWSKA-ANTONIEWICZ

Opis wielkiego pożaru w Starym Mieście Częstochowie, który rozgorzał nocą 23 lipca 1760 roku

W połowie XVIII wieku dla królewskiego miasta Częstochowy ponownie nastaly lepsze czasy. Stulecie upadku, zapoczątkowanego dewastacją miasteczka i okolicy w dobie szwedzkiego „potopu”, zdawało się nieuchronnie odchodzić do przeszłości. Ożywienie gospodarcze, pobudzające rozwój demograficzny i ruch budowlany, dobrze rokowało na przyszłość. Tymczasem 23 lipca 1760 roku społeczność mieszczan częstochowskich dotknął kataklizm, który zrazu wywarł bolesne piętno na krajobrazie urbanistycznym Częstochowy, w dalszej zaś perspektywie skutkował istotnymi zmianami w stosunkach własnościowych – co z kolei przeobraziło strukturę lokalnej społeczności.

W świetle omawianego niżej źródła 23 lipca Roku Pańskiego 1760 o godzinie pierwszej w nocy w mieście wybuch ogromny pożar. Dalej poznajemy jego skutki, czyli praktycznie unicestwienie całego historycznego centrum starego miasta. Informacja jest pewna i precyzyjna, albowiem przywoływany *Regiestr Znaczej Pogorzei...* sporządzony został bezpośrednio po tragicznym fakcie. To do niedawna nieznanie historykom źródło zachowało się w Wawelskim Oddziale Archiwum Państwowego w Krakowie¹. Zanim je przytoczymy *in extenso*, nieco uwagi należy poświęcić kontekstowi fatalnego wydarzenia.

W Częstochowie, podobnie jak w większości miast polskich, w połowie XVIII stulecia wciąż przeważała zabudowa drewniana. Jak sądzić można z zachowanych planów (z początku XIX wieku) zabudowania murowane znajdowały się głównie w pierzejach rynku. Wzdłuż ul. Garncarskiej do murowanych domów przylegały drewniane zabudowania gospodarcze, natomiast ul. Nadrzeczna w całości posiadała zabudowę drewnianą. Wspomniany pożar strawił 94 budynki mieszkalne wraz z zabudową gospodarczą i gorzelniami. Z protokołu powizytacyjnego, sporządzonego w 1762 roku, wynika, że spalił się również murowany budynek szkoły parafialnej. W czasie pożaru najbardziej ucierpiała zabudowa zlokalizowana przy samym Rynku. Spłonęły wówczas chyba wszystkie znajdujące się tam domy. W pierzei zachodniej straty wynosiły 22 budowle, we wschodniej 16, północnej 7, w południowej 8 – łącznie 53 domy. Straty poniesione przez mieszczan były ogromne. Niektórzy utracili nawet po kilka domów.

Po pożarze mieszczanie częstochowscy szybko zabrali się do odbudowy swoich domostw. Niestety, zniszczenia były tak wielkie, że naprawienie wszystkich szkód

¹ Archiwum Państwowe w Krakowie, Oddział na Wawelu, Varia 23.

musiało trwać kilka lat. Jeszcze w 1763 roku na posiedzeniu Rady Miasta omawiano sprawę zrujnowanych kominów, które stanowiły częstą przyczynę drobniejszych pożarów w mieście. Postanowiono wówczas, że „jeśli kto nie pomyśli o reperacji, zwalić i do obalenia komina wyznaczyć ławników za koleją, którym ma być zawsze przydany lustrator.”². Trudności w odbudowie swoich domów miały nawet osoby majątne. Do takich zaliczał się zapewne Marcin Wroński, posiadacz dwóch posesji przy Rynku. Ratował się więc zaciągnięciem kredytu od rodziny Mańskich, poczym popadł w kłopoty z jego spłaceniem. Dlatego w 1763 roku Rada Miejska, przy udziale delegata starostwa olsztyńskiego, JM Pana Gubernatora Macieja Dębnickiego, dokonała oszacowania jego kamienicy położonej w zachodniej pierzei rynku. Jak wynika z opisu, nie uprano się jeszcze ze zniszczeniami, dokonano jedynie niewielkich napraw. Zlokalizowane na parceli budynki gospodarcze, tj. gorzelnia, spichlerz, dwa chlewy oraz szopa, podówczas były już zupełnie nowe³.

Niektórzy mieszczenie próbowali pozbyć się zniszczonych domów, wykorzystując wszelkie okazje. W 1762 roku Jan Praski, właściciel położonej w północnej pierzei rynku piętrowej kamienicy, chciał ją sprzedać za wyższą cenę w „obce ręce” (prawdopodobnie Żyda lub Greka). Postępowanie to wzbudziło powszechne oburzenie pospólstwa, zatem postanowiono na posiedzeniu Rady, że nie wolno dopuścić do tej transakcji⁴. Inaczej postąpiono jednak w 1763 roku, gdy (Marcin) Wroński zgłosił do Rady Miasta chęć „zaarydowania” Grekom swojej kamienicy (przy Rynku). Wówczas jednogłośnie wyrażono zgodę⁵.

Niestety, nic nie wiemy o dalszych dziejach spalonej karczmy za kościołem św. Zygmunta, położonej przy ul. Targowej. Początki tej budowli datowano na 1610 r. W 1760 roku ów murowany budynek był własnością Antoniego Koźbiałowicza. Później znalazł się w rękach innej, znanej rodziny – Wolskich – którzy w 1791 roku poddali go gruntownej przebudowie. Wspomniany fakt poświadcza napis umieszczony na belce, odkrytej w czasie kolejnego remontu kamienicy⁶.

Wielkim problemem dla miasta była odbudowa spalonych obiektów użyteczności publicznej. Ratusz oraz więzienie górne i dolne, zlokalizowane w pół rynku, uległy poważnemu zniszczeniu – od dachu aż po piwnice⁷. Pierwsze próby ratowania budowli ratuszowej podjęto w kilka dni po pożarze. Odebrano więc arenę Józefowi Piotrowskiemu i oddano ją Maciejowi Śliwiarzowi, który w zamian zobowiązał się do „odbudowy izby ratuszowej i o ile będzie potrzeba reparacji ratusza w ciągu 1 roku”⁸. Z kolejnych zapisów czerpiemy informację, że arendarz nie wywiązał się z obowiązku, po-

² Archiwum Państwowe w Częstochowie, Księga radziecka miasta Częstochowy (1759–1765) Mag. Cz. 1, k. 158. (Dalej cyt. APCz. Mag. Cz. 1).

³ APCz Mag. Cz. 1, k. 214; Por. J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny*, [w:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 1, pod red. F. Kiryka, Częstochowa 2002, s. 462.

⁴ APCz Mag. Cz. 1, k. 135.

⁵ Tamże, k. 214.

⁶ J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny...*, s. 467.

⁷ Lokalizację ratusza i więzienia w tym miejscu potwierdzają źródła kartograficzne z 1702 r., i z 1809 r. Por. Mapa Compein beij Czenstochowa vom 16 Aug: A: 1702 bis d:22 Aug, Kungliga Biblioteket Sztokholm Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej cyt. AGAD) mikr. z. 1, poz. 63/2; Plan de la defense du fort de Czenstochow par les troupes de aemmee polonaise, depuis le 2 au 17 de mai 1809 avec les attaques des Autricheens, AGAD, Zbiór kartograficzny, sygn. 523–7.

⁸ APCz, Mag. Cz. 1, k. 78.

nieważ na posiedzeniu rady 14 czerwca 1761 roku problem odbudowy ratusza był nadal aktualny i szeroko omawiany⁹. W rezultacie zobowiązano mieszczan Starej Częstochowy oraz tych obywateli Nowej Częstochowy, którzy posiadali grunt w Starej Częstochowie, do przywozu drewna na ratusz, natomiast ci, którzy nie dysponowali własnym zaprzęgiem, zobowiązani byli do zapłacenia 5 grzywien. Egzekwowanie pieniędzy od poszkodowanych mieszczan odbywało się opieszale, co wywołało niezadowolenie rajcy Antoniego Bielskiego, który „prezentując swój afekt przeciwko miastu deklarował 300 zł na reparację ratusza”¹⁰. Na posiedzeniu Rady Miasta 4 lipca 1762 roku znów podejmowano problem remontu ratusza, zobowiązując mieszczan do przywozu własnym zaprzęgiem wapna i kamieni lub zapłacenie 2 złotych. Komornicy tymczasem musieli odpracować 1 dzień. Dopiero w maju 1763 roku zakończono prace przy ratuszu. Z rozliczenia burmistrza Jaceka Kośmidrowicza wynika, że koszt remontu ratusza wynosił 1625 zł. Dla porównania koszt remontu browaru miejskiego wynosił 142 zł¹¹. Odbudowane obiekty pokryto gontem. Lustracja dóbr królewskich z 1765 roku zdaje się świadczyć, że miasto uporało się ze skutkami pożaru i większość obiektów została już odrestaurowana¹².

Publikowany poniżej tekst spisany został na 5 kartach włączonych następnie w poszyt różnych materiałów z okresu staropolskiego. W określonym jako *Varia* pozycie interesujące nas karty noszą numery od 608 do 613. Pierwszą stroną zajmuje tytuł zapisany starannym pismem kursywnym. Na następnych kartach wymienione są w kolejności nazwiska właścicieli nieruchomości usytuowanych przy Rynku, poczynając od pierzei zachodniej, zgodnie ze wskazówkami zegara. Dalej występują nieruchomości położone w pierzei zachodniej i północnej Rynku. Te wyliczane są jednym ciągiem, bez tytułów. Oddzielnym tytułem wyróżnione zostały natomiast pierzeje wschodnia i południowa oraz nazwy ulic, przy których znajdowały się poszczególne nieruchomości. Wskazane nieruchomości zawsze poprzedza imię i nazwisko, lub samo nazwisko, właściciela. Na ostatniej karcie, oddzielnie wymieniono kościół oraz budowlę użyteczności publicznej, jak ratusz, więzienie – a także jatki, browary miejskie i gorzelnie, które ucierpiały na skutek pożaru.

Publikowany tekst przygotowany został do druku zgodnie z dyrektywami *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*. (Wrocław 1953).

[k. 608]

Regestr znacznej pogorzeli Domu Boskiego, ratusza, kamienic, domów, izdebek, browarów, suszarni dla słodów sprawiania z wszelkimi przyległościami w mieście IKM Częstochowy Roku Pańskiego 1760 dnia 23 miesiąca lipca o godzinie pierwszej po północy a najprzód

⁹ APCz. Mag. 1, k. 83 i nast. Por. J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny...*, s. 467.

¹⁰ APCz. Mag. 1, k. 110; Por. J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny...*, s. 467.

¹¹ APCz. Mg 1, k. 110 i 158. Por. J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny...*, s. 467.

¹² *Lustracja dóbr królewskich z 1765 r.* AGAD. Dz. XVIII, nr 2, k. 104 i nast.

[609]

Rynek

*Stanisław Jeżowski dom narożny od kościoła z izdebką, oborą i bydłem.**Sław. Józefowi Bronickiemu dom z izdebką nowo zbudowaną i ze wszystkimi przyległościami.**Sław. Mikołajowi Łapalskiemu dom także z izdebką y ze wszystkimi przyległościami**Sław. Marcinowi Wrońskiemu burmistrzowi dom ze wszystkim¹³**Sław. P. Antoniemu Bartoszewiczowi dom ze wszystkim¹⁴**Sław. Felicjanowi Marszałkowi dom ze wszystkim¹⁵.**Sław. Antoniemu Bielskiemu kamienica z budynkami wszelkimi i gorzelnią¹⁶**Sław. Marcinowi Wrońskiemu kamienica z budynkami burmistrzowi z gorzelnią¹⁷.**Jerzemu Raszowskiemu dom**Sław. Andrzejowi Będuskiemu¹⁸**Marcinowi Soborskiemu¹⁹**Janowi Stali**Sław. Michałowi Kredowskiemu dom z izdebką i wszystkim**Franciszce Olszwińskiemu**Tomaszowi Dziubandze**Wojciechowi Nowakowi**Karolowi Dziubandze**J.M. i P. Stanisławowi Smolskiemu**Sław. P. Wojciechowi Wrońskiemu²⁰*

¹³ Marcin Wroński był burmistrzem Częstochowy w czasie pożaru w 1760 roku. Zob. APCz. Mag. Cz. 1, k. 83; por. F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793*, [w:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 1, pod red. F. Kiryka, Częstochowa 2002, s. 366–368; J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny...* s. 465.

¹⁴ Antoni Bartoszewicz w 1761 r. starszy cechu prasolów i ławnik, w 1765 rajca. APCz. Mag. Cz. 2 k. 4, 19, 29, 31; S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy od wieku XII do pocz. XIX. Dzieje Częstochowy od zarania do czasów współczesnych*, Katowice 1964, s. 67; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 375.

¹⁵ Felicjan Marszałek w 1761 r. pisarz, w 1770 burmistrz. APCz. Mag. Cz. 2 k. 4, 10, 19, 29, 31, 52, 53, 58, 75, 85, 86, 95, 99.: M. Rolska, *Częstochowska Księga Miejska z lat 1759–65 – godny uwagi zabytek języka*, WSP w Częstochowie Zeszyt Humanistyczny cz. I Filologia Polska 1, Częstochowa 1978, s. 52; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 375.

¹⁶ Antoni Biłski (Bielski) radca zamkowy. Zob. APCz, cz. 2, k. 1, 10, 25. Późnobarokowy nagrobek rodziny Biłskich z końca XVIII w., z dwoma płaskorzeźbionymi medalionami portretowymi małżonków Biłskich na tle draperii z herbem Jelita pod koroną i literami A(nton) B(iłski). Antoni Biłski nobilitowany mieszczanin częstochowski był fundatorem dwóch bocznych ołtarzy przy tarczy w kościele św. Zygmunta. Zob. *Katalog zabytków sztuki w Polsce Miasto Częstochowa*, pod red. Z. Rozanow i E. Smulikowskiej, cz. 1 *Stare i Nowe miasto, Częstochówka i Przedmieście*, Warszawa 1995, s. 38, 39; Por. J. Żmudziński, *Budownictwo i sztuka w Częstochowie od połowy XV/II wieku do 1795 roku.*, [w:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru*, Częstochowa 2002, t. 1 pod red. F. Kiryka, s. 521. Bielscy v. Biłscy herbu Jelita. Zob. A. Boniecki *Herbarz Polski*, t. 1, Warszawa 1899, s. 238–239.

¹⁷ Zob. przypis 1.

¹⁸ Andrzej Będuski, radca wójtowski. Zob. APCz, Mag. Cz. 1, k. 318; w latach 1759–1770 ławnik miejski: Por. S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...*, s. 67.

¹⁹ Marcin Soborski, cechmistrz krawiecki. Zob. APCz, Mag. Cz. 1, k. 318.

²⁰ Wojciech Wroński w 1770 r. cechmistrz rzeźnicki. F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 372, 373.

P. Szymonowi Stali

P. Antoniemu Pawlickiemu

Ślaw. P. Tomaszowi Muszalskiemu nowo zbudowany dom z izbami ze wszystkim

Ślaw. Grzegorzowi Gotówce dom z izdebką z budynkami narożny na drugi stronie Rynku od północy z spichlerzami, gorzelnią i ze wszystkim²¹

Wawrzynowi Dziubandze dom z izdebką z spiklerzami ze wszystkim

P. Piotrowi Pokorskiemu z spiklerzami ze wszystkim

P. Janowi Praskiemu kamienica z pobudynkami o dwóch piętrach²²

[k.610]

Ślaw. P. Antoniemu Bielskiemu kamienica o dwóch piętrach²³

P. Markowi Pudelkowiczowi

P. Antoniemu Marchwickiemu

Trzecia strona Rynku od wschodu słońca

P. Rochowi Mitce²⁴

P. Wojciechowi Stefaniakowi dom i gorzelnie

Ślaw. Pierchalskiemu

Dom starościński Arenda²⁵

Ślaw. Pani Szymonowej Dudkiewiczowej

P. Tomaszowi Piszczalkowi z spiklerzem

Ślaw. Pawłowi Marcinkowskiemu z spiklerzem

Ślaw. P. Wiktorowi Raszowskiemu z spiklerzem²⁶

Ślaw. P. Mikołajowi Kuligowskiemu

Ślaw. P. Franciszkowi Wiśniowskiemu z gorzelnią²⁷

P. Kazimierzowi Tracowi

Ślaw. P. Sebastianowi Paskowiczowi z izdebkami

P. Mateuszowi Wolskiemu

Ślaw. P. Józefowi Kołackowi²⁸

P. Feliksowi Sulkowskiemu

P. Franciszkowi Kulczykowi²⁹

²¹ Grzegorz Gotówka w 1761 roku ławnik, i pisarz APCz Mag. Cz. 1, k. 182; S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...*, s. 67; M. Rolska, *Częstochowska Księga Miejska z lat 1759–65 – godny uwagi zabytek języka...*, s. 52; F. Kiryk, J. Rajman *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 366, 372, 378.

²² Jan Praski, mieszczanin częstochowski, w 1762 roku chciał sprzedać kamienicę w obce ręce, co spowodowało ostry sprzeciw rajców. APCz. Mag. Cz. 1, k. 135.

²³ Zob. przyp. 4.

²⁴ Roch Mitka w 1791 roku Roch Mitka był cechmistrzem szynkarskim. APCz. Cons. Cz. 2, k. 4, 19, 29, 31; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 372.

²⁵ Starostą olsztyńskim był wówczas Franciszek Lubomirski miecznik koronny. Zob. A. Boniecki, *Herbarz polski*; W. Dworzaczek, *Genealogia* tabl. 143.

²⁶ Wiktor Raszewski był ławnikiem w 1759 roku. Zob. APCz, Mag. Cz. 1, k. 318.

²⁷ Franciszek Wiśniowski, ławnik. Zob. F. Kiryk, J. Rejman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 366, 374, 377, 378.

²⁸ Józef Kołacek, w 1761 starszy cechmistrz rzeźników, ławnik miejski, w 1768 burmistrz, w 1770 rajca. APCz. Mag Cz. 2 k. 4, 19, 29, 31; S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...* s. 67; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 375.

²⁹ Franciszek Kulczyk, cechmistrz kuśnierski. APCz. Cons. Cz. 2, k. 4, 19, 29, 31; F. Kiryk, J. Rajman. *Częstochowa w latach 1660–1793...* s. 366, 372.

[611]

*Czwarta strona Rynku od południa**Sław. P. Szymonowi Woynarowiczowi*³⁰*Sław. P. Józefowi Pisiewiczowi z izdebką**Sław. P. Piotrowi Bartoszewiczowi z izdebką*³¹*Sław. P. Szymonowi Szczepańskiemu z gorzelnią**Sław. P. Andrzejowi Walaszczukowi z izdebkami*³²*Sław. P. Walentemu Porębskiemu z izdebką gorzelnią*³³*Sław. P. Antoniemu Kozbiałowiczowi kamienica z izdebką*³⁴*Sław. P. Janowi Szarkowi z Kościelnej ulicy*³⁵*w ulicy Targowej**P. Franciszkowi Lichcińskiemu**P. Szczepanowi Bigosewiczowi**P. Maciejowi Puszczowiczowi**Sław. P. Antoniemu Wiszniowskiemu**P. Stanisławowy Kiciński**P. Wojciechowi Dobskiemu**P. Pawłowi Dąbrowskiemu**P. Kasprowi Zabieglikowskiemu**P. Andrzejowi Dulębskiemu z stajnią więzną**Sław. P. Grzegorzowi Gotówce spiklerz zboża pełen*³⁶*P. Józefa Cichonia**w ulicy Garncarskiej**Sław. P. Antoniego Bilskiego dom z suszarnią do słodów o dwóch izbach*³⁷

³⁰ Szymon Woynarowicz, cechmistrz starszy kuśnierski, ławnik miejski. Zob. APCz Mag. Cz. 1, k. 318 Por. S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...*, s. 67; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa 1660–1793...*, s. 366, 374.

³¹ Piotr Bartoszewicz, w 1761 roku starszy cechmistrz prasolów. S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...*, s. 67; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 366, 374.

³² Andrzej Walaszczuk, cechmistrz sukienniczy, ławnik miejski. S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...*, s. 67; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 366, 374.

³³ Walenty Porębski ławnik. Zob. APCz. Mag. Cz. 1, k. 318.

³⁴ Antoni Kozbiałowicz w 1759 r radca zamkowy, w 1761 pisarz. APCZ, Mag. Cz. 1, s. S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy...*, s. 67; M. Rolska, *Częstochowska Księga Miejska...*, s. 52, 54; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 366, 374, 375, 377; J. Borowska-Antoniewicz, *Urbanistyka i rozwój przestrzenny...*, s. 467.

³⁵ Jan Szarek, skądinąd nieznan. W 1761 r. mieszczanin Franciszek Ginter kupił za 500 zł od prasola Macieja Szarka drewniany dom przy ul. Kościelnej. APCz Cons. Cz. 2, k. 9; F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 372, 375.

³⁶ Zob przyp. 8

³⁷ Zob przyp. 4

[612]

*P. Pawła Komorowicza**Sław. P. Grzegorza Gotówki dom z szusznarnią do słodów*³⁸*J.M. P. Małachowskiego dworek*³⁹*P. Michałowi Mitaszewiczowi**P. Joachimowi Ćwiklińskiemu**P. Marcinowi Szurmie**Domów dwa wójtowskich**P. Marcinowi Jakubowskiemu**P. Wojciechowi Miśliwcowi**Sław. P. Józefowi Pisiewiczowi nowo zbudowany z izdebką**Pani Antoniowy Kumorowiczowej**Sław. P. Franciszkowi Kwiatkowskiemu**Pani Jakubowy Pierzchałski**P. Antoniemu Łongiewce**Sław. Pani Stanisławowy Wolski*⁴⁰*Pani Jędrzejowski spiklerz**w ulicy Nadrzecznej**Sław. P. Kazimierzowi Wielskiemu ze wszystkim*⁴¹*Sław. Szymonowi Wojnarowiczowi*⁴²*Janowi Ochockiemu**P. Łukaszowi Grębeckiemu**Pani Augustynowy Jędrzejowski**P. Andrzejowi Słowikowi*⁴³*P. Andrzejowi Rogackiemu**P. Balcerowi Wieruszczykowi**P. Krzysztofowi Raczyńskiemu**P. Szymonowi Ciszowskiemu**P. Piotrowi Pisiewiczowi*³⁸ Zob. przyp. 8.³⁹ Mikołaj Małachowski herbu Nałęcz, wojewoda sieradzki, starosta opoczyński i rudzki, ożeniony z Ewą Męcińską herbu Poraj. Zob. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. IV, Lipsk 1841, s. 334, oraz 367; Por. *Materiały do słownika historyczno-geograficznego w dobie Sejmu Czteroletniego (1788–1792)*, z. 2, pod red. W. Semkowicza i K. Buczka, Warszawa 1960, s. 200, 206. Właścicielem innego dworku w mieście był brat Ewy Męcińskiej, Adam Męciński z Kurozwek, kasztelan spicymierski, starosta bodaczowski. Zob. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. IV, s. 367. Por. *Lustarcja województwa krakowskiego z 1789 r.*, wyd. A. Falaniowska-Gradowska, I. Rychlikowa, Warszawa–Wrocław 1963, s. 381.⁴⁰ Stanisław Wolski, landwójt. Zob. F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 376.⁴¹ Kazimierz Wielski, radca wójtowski, wicewójt, pisarz miejski. APCz. Cz. 2 k. 4, 10, 19, 24, 31, 52, 53, 58, 75, 85, 86, 95, 99; S. Krakowski, *Dzieje Częstochowy ...* s. 67. F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 366, 378.⁴² Zob. przyp. 16.⁴³ Andrzej Słowik skądinąd nieznan. W 1771 roku Franciszek Słowik był cechmistrzem rzeźniczym. F. Kiryk, J. Rajman, *Częstochowa w latach 1660–1793...*, s. 376.

P. Jakubowi Donajskiemu

P. Józefowy Jędrzejowski

[613]

Dom Boski z wieżą blachą pobitą, z dzwonami, zegarem, z dachami

Ratusz w pół Rynku, więzienie górne i dolne także w pół Rynku

Jatek 14 rzeźnickich

Browar miejski z kadziami

Browar drugi miejski zrujnowany

Gorzelni do palenia gorzalek 10, oprócz arendarskich

Nie zostało przy całym mieście tylko garcy 3, w których rzadko robią jako to Sławetny Kołacek przez lat 3 w nim nierobił, a we dwóch rzadko kiedy